

Cilt / Volume: 15, Sayı / Issue: 29, Sayfalar / Pages: 58-76

Araştırma Makalesi / Research Article

Received / Alınma: 15.12.2024

Accepted / Kabul: 13.03.2025

MİLENYUM SONRASI DÖNEMDE TÜRKİYE’NİN KARADENİZ HAVZASI’NDAKİ SAVUNMACI REALİST ANLAYIŞI

Yunus Emre GÜNEY¹

Öz

21. yüzyılda Karadeniz Havzası, iki kutuplu bir alt-sistem görünümündedir. Bu kutuplardan ilki, Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) ve Avrupa Birliği (AB) iken diğer kutup ise Rusya Federasyonu’dur (RF). Söz konusu iki kutup arasında yükselen güç mücadelesi, havza içerisinde 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı, 2014 Kırım’ın ilhakı ve 2022 Rusya-Ukrayna Savaşı gibi krizlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Türkiye ise dengeleyici bir aktör rolü üstlenerek havzadaki güç dengesizliklerinin önüne geçmeye çalışmıştır. Bu makalenin amacı, 21. yüzyılda Türkiye’nin Karadeniz Havzası’ndaki politikalarının motivasyonunu araştırmaktır. Nitekim çalışma, Türkiye’nin havzada, “güç mü yoksa güvenlik arayışında mı” olduğu sorunsalı üzerinden incelenmektedir. Çalışma, güvenlik konusuna yaptığı vurgu dolayısıyla savunmacı realizm bağlamında analiz edilmektedir. Araştırma neticesinde, Türkiye’nin havzada statükocu bir şekilde hareket ettiği ve temel motivasyonunun güvenlik olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Savunmacı Realizm, Karadeniz Havzası, Türkiye’nin Karadeniz Politikası.

Jel Kodları: F50, F59, Z00.

¹ Dr. Öğrencisi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, E-posta: emre1guney@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5062-9937.

Atıf/Citation

Güney, Y. E. (2025). Milenyum sonrası dönemde Türkiye’nin Karadeniz Havzası’ndaki savunmacı realist anlayışı. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(29), 58-76.

TÜRKİYE'S DEFENSIVE REALIST APPROACH IN THE BLACK SEA BASIN IN THE POST-MILLENIUM ERA

Abstract

In the 21st century, the Black Sea Basin has the appearance of a bipolar sub-system. The first of these poles is the United States of America (USA), the North Atlantic Treaty Organization (NATO) and the European Union (EU), while the other pole is the Russian Federation (RF). The rising power struggle between these two poles has led to the emergence of crises in the basin, such as the 2008 Russo-Georgian War, the 2014 annexation of Crimea, and the 2022 Russo-Ukrainian War. Türkiye, on the other hand, tried to prevent the power imbalances in the basin by taking on the role of a balancing actor. The aim of this article is to investigate the motivation of Türkiye's policies in the Black Sea Basin in the 21st century. As a matter of fact, the study is examined through the research question of whether Türkiye "seeks power or security" in the basin. The study is analyzed within the context of defensive realism due to its emphasis on security. As a result of the research, it was concluded that Türkiye acts in a status-quo manner in the basin and its main motivation is security.

Keywords: Defensive Realism, Black Sea Basin, Türkiye's Black Sea Policy.

Jel Codes: F50, F59, Z00.

1. GİRİŞ

“Karadeniz Havzası” kavramıyla Karadeniz’e kıyıdaş ülkeleri kapsayan bölge kastedilmektedir. Soğuk Savaş’ın bitimiyle altı kıyı devletini (Bulgaristan, Gürcistan, Romanya, RF, Türkiye ve Ukrayna) içerisinde barındıran Karadeniz Havzası’nda, Soğuk Savaş döneminde ise dört kıyı devleti [Bulgaristan, Romanya, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) ve Türkiye] yer almıştır. SSCB, Soğuk Savaş sürecinde, Karadeniz Havzası’ndaki en büyük güç olmuştur. 1991 yılında SSCB’nin dağılmasıyla bölgede oluşan güç boşluğu; ABD, NATO ve AB’nin (Batı ittifakı)² kıyı ülkeleriyle yakınlaşmasını beraberinde getirmiştir. Nitekim 2000’li yıllarda, Romanya ve Bulgaristan’ın NATO ve AB ile bütünleşmesiyle Batı ittifakı, Karadeniz Havzası’nın batısını kontrol altına almıştır. RF ise Batı genişlemelerinden tehdit algılamış; Batı ile bütünleşmeyi hedefleyen Gürcistan ve Ukrayna gibi ülkelere karşı saldırgan politikalar hayata geçirmiştir.

Milenyum sonrası dönemde Karadeniz Havzası, “iki kutuplu” bir yapıya dönüşmüştür. Havzanın kuzeyi ve doğusunda RF nüfuz sahibiyken, havzanın batısında da Batı ittifakı etkinlik alanı oluşturmıştır. İki kutup arasında, havzanın güneyinde yer alan Türkiye ise “dengeleyici bir aktör” olarak öne çıkmıştır (Tüysüzoğlu, 2013, s. 266-267). Türkiye’nin 2008 RF-Gürcistan Savaşı, 2014 Kırım’ın ilhakı süreci ve 2022 RF-Ukrayna Savaşı’nda Batı dünyası ile RF arasında izlediği dengeleyici tutum da bu duruma işaret etmiştir.

² “Batı ittifakı” kavramı ile işaret edilen aktörler ABD, NATO ve AB’dir. Bu üç aktörün Karadeniz Havzası’nda birbirine paralel hareket ettiklerine dikkat çekilmek istenen noktalarda Batı ittifakı olarak niteleneceklerdir.

21. yüzyıl Karadeniz Havzası'nda, Batı ittifakı ve RF arasındaki rekabet derinleşmiştir. Her iki kutup da kıyı ülkeleri (özellikle Gürcistan ve Ukrayna) üzerinde nüfuz kurmayı amaçlamıştır. Kıyı ülkeleri de RF tehdidi karşısında güvenliğini sağlamak için Batı ile bütünleşmeyi hedeflemiştir. Bu çalışmada tutumunun değerlendirileceği Türkiye ise ulusal ve bölgesel güvenliği önemseyerek çatışmayı artıracak girişimlerden kaçınmış; iki kutup arasında dengeleme (*balancing*) politikası izlemeye çalışmıştır. Türkiye'nin 21. yüzyılda Karadeniz Havzası'nda, özellikle 2008 RF-Gürcistan Savaşı, 2014 Kırım ilhakı ve 2022 RF-Ukrayna Savaşı gibi kriz dönemlerindeki tutumu, realist gelenek içerisindeki savunmacı realizmin önermelerine benzerdir. Zira bu kuram, temelde devletlerin “sınırlı güç arayışına” vurgu yapmakta ve devletlerin nihai hedefinin “güvenlik” olduğunu varsaymaktadır. Dolayısıyla bu çalışmayı, savunmacı realist kuram bağlamında ele almanın faydalı olacağı düşünülmektedir.

Uluslararası ilişkiler literatürüne bakıldığında, Türkiye'nin Karadeniz Havzası'ndaki politikalarını çeşitli açılardan inceleyen birçok çalışmanın bulunduğu dikkat çekmektedir. Ne var ki literatürde, Türkiye'nin RF-Ukrayna Savaşı'ndaki da dâhil olmak üzere 21. yüzyıl Karadeniz Havzası'ndaki tutumunu, savunmacı realist perspektiften değerlendiren bilinen bir akademik kaynağa rastlanmamıştır. Bu nitelikte bir çalışma yapılmasıyla literatüre katkı sağlanabileceğine inanılmaktadır. Buradan hareketle, “Türkiye, 21. yüzyılda Karadeniz Havzası'nda izlediği politikalarıyla bölgede güç mü yoksa güvenlik peşinde mi koşmaktadır?” sorunsalı bu çalışmanın araştırma sorusu olarak belirlenmiştir. Çalışmanın amacı ise savunmacı realist kuram bağlamında 21. yüzyılda, Türkiye'nin havzadaki politikalarının motivasyonunu incelemektir. Değinilen amaç ekseninde çalışmada vaka incelemesi (*case study*) yöntemi kullanılacak; kitap, makale, rapor, çevrimiçi gazete ve Türkiye'nin resmî kurumlarının web sitelerinden faydalanılacaktır.

Çalışmanın giriş ve sonuç kısımları hariç, üç bölümden (gelişme kısmı) oluşması planlanmaktadır. Gelişme kısmının ilk başlığında, çalışmanın kuramsal çerçevesi olan realist düşünce ve savunmacı realizm ortaya konulacaktır. İkinci başlıkta ise Türkiye'nin 21. yüzyılda Karadeniz Havzası'ndaki politikaları ele alınacak; özellikle 2008 RF-Gürcistan Savaşı ve 2014 Kırım'ın ilhakı krizlerinde izlediği tutum incelenecektir. Son olarak üçüncü başlıkta da güncel bir mesele olarak, 2022 yılında başlayan RF-Ukrayna Savaşı sürecindeki Türkiye'nin yaklaşımı değerlendirilecektir.

2. REALİZM VE SAVUNMACI KANADI

Kökeni milattan önce (MÖ) 5. yüzyıla kadar dayanan realist düşünce, uluslararası ilişkiler disiplinde, klasik realizm ismiyle II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla³ ortaya çıkmıştır (Carr, 1946; Thucydides, 1950). Devlet davranışlarını insan doğasının “kötü” ve “bencil” yönleriyle ilişkilendiren klasik realizm; devletlerin daima güç peşinde koştuğunu öne sürerek ve çatışmanın kaçınılmaz olduğunu vurgulayarak disiplin içerisinde hızla merkez yaklaşımlardan biri hâline gelmiştir. Ancak klasik realizmin varsayımları⁴ 1950’li ve 1960’lı yıllardan itibaren eleştirilere maruz kalmıştır (Korab-Karpowicz, 2017, s. 15). Nihayetinde 1980’li ve 1990’lı yıllarda, realizmi daha güçlü varsayımlara dayandırmak için neorealizm (savunmacı ve saldırgan realizm) ve neoklasik realizm gibi kuramlar ortaya çıkmıştır.

Kenneth Waltz, 1979 yılında kaleme aldığı *Theory of International Politics* isimli eseriyle neorealist kuramın uluslararası ilişkiler disiplinde yükselmesini sağlamıştır. Yazar, kuramında, klasik realizmden farklı olarak, devlet davranışlarını insan doğası ile değil; “anarşik uluslararası sistem” üzerinden değerlendirmeyi tercih etmiştir (Waltz, 1979). Yapısal bir kuram olarak öne çıkan neorealizmde (gerek savunmacı gerekse de saldırgan realizmde), aşağıda ortaya konulmuş varsayımlar hususunda genellikle ortak bir anlayış söz konusudur. Bu varsayımlar şu şekilde sıralanabilir (Spindler, 2013, s. 129):

- Uluslararası sistem anarşiktir; devletlerin güvenliğini sağlayacak üst bir otorite bulunmamaktadır.
- Üniter yapıdaki devletler, uluslararası politikanın en temel aktörüdür.
- Devletlerin nihai amacı güvenlidir ve devletler, öncelikle kendilerine yetmeli ve güvenmelidir (*self-help system*).
- Devletlerin hedeflerinin hiyerarşisi; yüksek politikalar (güvenliğe ilişkin politikalar) ve düşük politikalar (ticari ve çevresel konular gibi) şeklindedir.
- Devletlerin hedeflerine ulaşmak için kullanabileceği en önemli araç güçtür.

³ I. Dünya Savaşı sonrası, uluslararası sistemde barışı hâkim kılmaya yönelik idealist düşünce doğrultusunda atılan adımların (Milletler Cemiyeti’nin kurulması gibi) II. Dünya Savaşı’nın ortaya çıkmasını önleyememesi üzerine klasik realizm, idealizm eleştirisiyle uluslararası ilişkiler disiplinde kendisine yer edinmiştir (Wilson, 1998).

⁴ Klasik realizme göre uluslararası sistemde daima çatışma mevcuttur. Uluslararası sistem anarşiktir. Rasyonel hareket eden ve bütüncül yapılar olan devletler, uluslararası ilişkilerin en temel aktörüdür. Devletler, ahlaki davranmak zorunda değildir; esas olan ulusal çıkarlardır. Devletler, güçlerini artırarak çıkarlarını ve güvenliklerini sağlamaya çalışmaktadır (Korab-Karpowicz, 2017).

Yukarıdaki son maddede de görülebileceği üzere neorealizmde güç bir “araç” olarak görülmektedir. Sahip olunması gereken gücün miktarı konusunda ise neorealizm iki kanada ayrılmaktadır. Saldırgan realizm, anarşik uluslararası sistemde, devletlerin güvenliğini sağlaması için “daima güç arayışında olacağını” ve “gücün maksimize edileceğini” vurgulamaktadır (Mearsheimer, 2001, s. 30-32). Savunmacı realizm ise devletlerin güvenliğini sağlaması için sürekli güç arayışında olmasının “başka ülkelerin güvenliğini tehdit edeceğini” düşünmektedir. Bu nedenle savunmacı realist kuramda özellikle “denge” konusu üzerinde durulmaktadır. Nitekim savunmacı realizm çatısı altında, güç dengesi (*balance of power*), tehdit dengesi (*balance of threat*) ve savunma-saldırı dengesi (*offense-defense balance*) gibi kuramlar geliştirilmiştir (Glaser, 1994-1995; Walt, 1987).

Tehdit dengesi ve savunma-saldırı dengesi, çalışmanın gelecek kısımlarına ışık tutmayacağı için ele alınmayacak olsa da çalışmada faydalanılacak olan dengeleme ve güç dengesi sisteminden kısaca söz etmek önem arz etmektedir. Anarşik uluslararası düzende, iki ya da daha fazla devlet, kendi kendine yetme ilkesiyle bir arada yaşamaktadır. Zayıflayan devlete yardım edebilecek bir üst otoritenin bulunmadığı bu ortamda devletler, sistemdeki (veya alt-sistemdeki) güç dengesizliklerini engellemeye çalışmaktadır (Waltz, 1979, s. 118). Dengeleme, bir dış politika davranışıdır; güç dengesi ise dengeleme davranışının uluslararası sistem (veya alt-sistem) düzeyindeki çıktısıdır. Dengeleme yaparken temel hedef, yükselen gücün hegemonyasını önlemektir. Devletler, ekonomik ve askeri kapasitesini artırarak iç dengeleme (*internal balancing*) ittifak ya da ortaklık kurarak ise dış dengelemeye⁵ (*external balancing*) başvurabilmektedir (Açıkmeşe, 2014, s. 96). Nitekim dengeleme başarılı olduğunda ve güçler arasında görece eşitlik sağlandığında, güç dengesi sistemi ortaya çıkmaktadır.

Devletlerin, anarşik uluslararası sistemde kendi kendine yetme ilkesiyle hareket etmesi güvenlik ikilemlerini (*security dilemma*) beraberinde getirebilmektedir. Güvenlik ikilemi, niyetlerin belirsiz olduğu anarşik uluslararası sistemde, bir devletin güç artırma girişiminden tehdit algılayan diğer devlet veya devletlerin de güç artırmaya yönelmesiyle ortaya çıkan “karşılıklı güç artışı durumu” (açmaz) olarak tanımlanabilir (Herz, 1950, s. 157). Ancak savunmacı realizmde güvenlik ikilemlerinin ortaya çıkma ihtimalinin, sınırlı güç arayışı varsayımı nedeniyle klasik ve saldırgan realizme göre daha az olduğunu da belirtmek gerekmektedir.

⁵ Çalışmada sıklıkla kullanılan “dengeleme” kavramı ile esasen “dış dengeleme” davranışı kastedilmektedir.

Özetle savunmacı realizmin, devletlerin güvenlik arayışına yaptığı vurgu ile klasik realizmden, arzulanan güç konusunda ise hem klasik hem de saldırgan realizmden farklılaştığı ifade edilebilir. Söz konusu yanıyla savunmacı realizmin bu çalışmaya anlamlı bir perspektif sunması beklenmektedir.

3. 21. YÜZYILDA KARADENİZ HAVZASI'NDA TÜRKİYE'NİN ROLÜ (2000-2022)

Avrasya'nın önemli bir parçası olan Karadeniz Havzası, ticaret yolları ve özellikle enerji hatlarıyla büyük güçlerin bölgedeki rekabetini körükleyen bir koridordur. 21. yüzyılda altı kıyı devletinin bulunduğu havzada; Gürcistan, Ukrayna ve Türkiye, enerji transferinde transit ülkelerdir. Avrupa; RF ve Hazar enerji kaynaklarını söz konusu ülkeler üzerinden temin etmekte; bu husus da bölgenin hem alıcı hem transit hem de tedarikçi ülkeler açısından istikrarlı olmasını gerektirmektedir. Ancak havza, iki rakip olan RF ile Batı ittifakının gerek birbirlerine karşı güvenliklerini sağlamak adına gerekse de bölgede hâkimiyet kazanmak amacıyla rekabete girmeleri dolayısıyla istikrarsız bir hâle gelmektedir.

Karadeniz Havzası'nda 18. yüzyıldan Soğuk Savaş sona erinceye kadar geçen süreçte en büyük güç Rusya olmuştur. Soğuk Savaş döneminde, Batı Bloku içerisinde yer alan Türkiye haricindeki kıyı ülkelerinin (Bulgaristan ve Romanya) SSCB'nin uydu devletleri (*satellite state*) olması nedeniyle SSCB'nin havzadaki gücü, Batı Bloku tarafından dengelenememiştir. SSCB'nin dağılmasıyla Karadeniz'e kıyısı olan devlet sayısı, dörtten altıya yükselmiş, Batı ittifakı; Bulgaristan, Gürcistan, Romanya ve Ukrayna'yı Batı sistemi ile bütünleştirmek için zemin hazırlamaya başlamıştır (NATO, 2022).

Milenyum sonrası dönemde, Batı ittifakının Karadeniz Havzası'nda giriştiği eylemler, RF'nin tehdit algısını artırmıştır. RF'nin yakın çevresinde (*near abroad*), 2003 yılında Gürcistan'da, 2004-2005'te ise Ukrayna'da gerçekleşen Renkli Devrimler bu çerçevede bir örnektir. Zira Batılı devletler, demokratik taleplerin yükseldiği bu eylemlere destek vermiş; bu ülkelerde, devrimler neticesinde Batı ile entegrasyonu hedefleyen yönetimler göreve gelmiştir (Lutsevych, 2013, s. 2). Yine havzadaki eski Doğu Bloku ülkelerinden Bulgaristan ve Romanya'nın 2004 yılında NATO'ya, 2007 yılında ise AB'ye katılması da bu kapsamda bir örnektir. Nihayetinde 2000'li yıllar ile havza ülkelerinden üçünün (Bulgaristan, Romanya ve 1952 yılından beri Türkiye) NATO üyesi olması, Gürcistan ve Ukrayna'nın da örgüte katılımının planlanması, Karadeniz Havzası'ndaki dengeleri bozmuştur.

21. yüzyıl anarşik uluslararası sisteminde çok kutupluluğa dönüşüm yaşanırken ve zaman zaman ABD ile Avrupa arasındaki müttefiklik ilişkileri dahi sorgulanırken, Karadeniz

Havzası'nda ise iki kutuplu bir yapı ortaya çıkmıştır. Zira ABD, NATO ve AB birbirine paralel hareket ederek havzanın batısında; RF ise kuzeyi ve doğusunda etkinlik alanı oluşturmuştur (Tüysüzoğlu, 2013, s. 266).

Batı ittifakının bölgeye yönelik ilgisinden tehdit algılayan RF, Karadeniz'in NATO denizine dönüşmesini engellemeyi amaçlamış; bölgedeki Rus nüfuzunu güçlendirmeyi hedeflemiştir. 2008 yılına gelindiğinde bu devlet, Gürcistan ile Güney Osetya Özerk Cumhuriyeti arasında başlayan çatışmalara, bölgede yaşayan Rus uyruklu nüfusun güvenliğini gerekçe göstererek taraf olmuş ve Gürcistan'ı işgal etmiştir (Torun, 2024, s. 1136). Gürcistan'ı mağlup eden RF, bu ülkedeki özerk cumhuriyetlerden Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlığını tanımıştır. RF, Gürcistan işgaliyle bu ülkenin Batı ile bütünleşme sürecini sekteye uğratmıştır. ABD ve Avrupalı devletler ise işgal sürecinde RF'ye karşı etkili bir tepki ortaya koyamamıştır (Cornell, 2008, s. 312).

Enerji alanında transit ülke olmasının yanı sıra Türkiye, Karadeniz'deki 1700 kilometre kıyı uzunluğu⁶ ve Türk Boğazları üzerindeki hâkimiyetiyle de bölgede jeopolitik olarak önemli bir aktördür (Balık, 2019, s. 119). Söz konusu niteliklere ek olarak, Türkiye'nin Batı ile olan tarihsel müttefikliği ve RF ile 21. yüzyılda her alanda⁷ gelişen ilişkileri de bu devlete havzanın “dengeleyicisi olma” rolünü vermektedir. Bu bağlamda Türkiye, RF-Gürcistan Savaşı sürecinde Batı, RF ve Gürcistan arasında bir denge politikası uygulamıştır. RF'ye karşı itidalli ve tarafsız bir tutum benimseyen Türkiye; krizin çözümü için taraflar ile diyalogu vurgulamış, Batılı müttefikleriyle Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü öne çıkarmış, Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlığını tanımamıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2008). Ayrıca Türkiye yine bu dönemde, ABD'nin Türk Boğazlarından Karadeniz'e hastane gemilerini geçirme girişimini de Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin sınırlamalarını⁸ aştığı gerekçesiyle engellemiştir (Özersay, 2013, s. 821). Montrö Boğazlar Sözleşmesi, Karadeniz'e kıyısı olmayan devletlerin bu deniz üzerinde güç artırma faaliyetlerini “hukuki” olarak

⁶ Diğer kıyı ülkelerinden; Bulgaristan 414, Gürcistan 322, Romanya 256, RF 421, Ukrayna ise 1756 kilometre kıyı uzunluğuna sahiptir (Balık, 2019, s. 119).

⁷ Ekonomik alanda; 2001 yılında Türk-Rus ticaret hacmi 4,3 milyar \$ seviyesinden, 2008'de 37,8 milyar \$ düzeyine yükselmiştir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2024). Siyasi alanda; 2001-2008 döneminde, Türkiye ve RF arasında karşılıklı üst düzey ziyaretler gerçekleştirilmiştir (Çulha, 2016). Kültürel alanda; 2007 senesinde Türkiye'de Rus Kültür Yılı, 2008 yılında da RF'de Türk Kültür Yılı ilan edilmiştir (The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 2008).

⁸ Sözleşmeye göre Karadeniz'e kıyısı olmayan ülkeler, barış zamanında bu denizde toplam 30 bin ton ağırlığında savaş gemisi bulundurabilmektedir. Sözleşme, bazı durumlarda 45 bin tona kadar izin vermektedir (Convention Regarding the Regime of the Straits, 1936). ABD ise tanesi yaklaşık 70 bin tona ulaşan iki hastane gemisini Gürcistan'a ulaştırmaya çalışmıştır (Özersay, 2013, s. 821).

kısıtlamaktadır (Convention Regarding the Regime of the Straits, 1936). Nihayetinde ABD, Türkiye'nin kendisine yönelik tutumundan hoşnut olmasa da daha hafif tonajlı gemilerini göndererek sözleşmeyi ihlal etmeden Karadeniz'e girebilmiştir (Özersay, 2013, s. 822-823).

Realist perspektiften bakıldığında, anarşik uluslararası sistemde, Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin daima varlığının sağlanabileceğini ifade etmek ve Türkiye tarafından bu sözleşmenin her zaman kusursuz bir şekilde işletilebileceğini söylemek pek mümkün değildir. Ancak sözleşme, Türkiye'nin boğazlar üzerindeki egemenliğini tesis ettiği için söz konusu devlet, bunu tartışmaya açabilecek girişimlerden kaçınmaktadır. Türkiye, RF-Gürcistan Savaşı sürecinde de görülebileceği üzere, Montrö Boğazlar Sözleşmesi ile boğazlardan geçişi kontrol etmiş; Karadeniz'deki güç dengesizliklerini önlemiştir. Aksi hâlde, Türkiye, RF-Gürcistan Savaşı'nda sözleşmeyi uygulamaya özen göstermeseydi bölgede güç dengesizlikleri ortaya çıkabilir; Batı ittifakı ile RF arasındaki güvenlik ikilemi derinleşebilirdi.

Ukrayna'daki Batı ittifakı-RF mücadelesi, 1990'lı yıllardan itibaren gelişmeye başlasa da rekabet, esasen 2000'li yıllar ile tırmanmıştır. Söz konusu süreç boyunca Ukrayna'da hem iktidara gelen yönetimler hem de halk, RF ve Batı ittifakı ile bütünleşme noktasında fikir ayrılıkları yaşamıştır. Nitekim 2013 yılı sonunda, "RF yanlısı" olarak bilinen Ukrayna Başkanı Victor Yanukoviç, AB ile ortaklık anlaşmasından geri adım atmıştır. Bu durum karşısında Batı ile bütünleşmeyi arzulayan Ukrayna halkı protestolar gerçekleştirmiştir. Protestolar neticesinde Yanukoviç, yönetimi terk etmek zorunda kalmış; bunun üzerine RF yanlısı halk da ülkenin güneyindeki Kırım ve doğusundaki Donbass Bölgesi'nde eylemlere katılmıştır (Sullivan, 2022). Ülkede artan istikrarsızlıklar, Ukrayna'yı Rus kimliğinin "ayrılmaz bir parçası" olarak gören RF'yi harekete geçirmiştir (Köroğlu & Satymova, 2022, s. 1026). Nihayetinde RF, Kırım'daki etkinliğini artırmış ve Mart 2014'e gelindiğinde bu yarımadayı ilhak etmiştir. Ancak ilhak, uluslararası toplum tarafından kabul görmemiş, ABD ve AB, RF'ye yaptırımlar⁹ uygulamaya başlamıştır (Sullivan, 2022).

Batı ittifakı ve RF'nin Karadeniz Havzası'nda karşılıklı güç artırma girişimleri (çevreleme, genişleme veya yayılma faaliyetleri), bölgede güvenlik ikilemini beraberinde getirmiştir. Söz konusu ikilem ise havzada çatışmaları ortaya çıkarmıştır. Nitekim 2008 RF-Gürcistan Savaşı ve 2014 Kırım'ın ilhakı krizi de bu duruma örnek teşkil etmektedir.

RF'nin Gürcistan ve Ukrayna işgalleriyle Karadeniz'de güç artırması, yalnızca Batı ittifakının değil; aynı zamanda Türkiye'nin de aleyhine olmuştur. Ancak Kırım'ın ilhakı krizinde de

⁹ Yaptırımlarla ilgili bilgi için bkz. (Åslund, 2019).

Türkiye, RF'ye karşı itidalli bir yaklaşım sergilemiştir. Türkiye, RF ile diyalog kurulmasını vurgulamış; müttefiklerinin RF'ye uyguladığı yaptırımlara katılmamıştır. Kırım'ın ilhakını tanımayan Türkiye, Ukrayna'nın toprak bütünlüğünü öne çıkarmıştır (Presidency of the Republic of Türkiye, 2014). Kriz akabinde Türk-Rus stratejik ilişkileri derinleşmeye devam etmiş; Rus doğal gazını Türkiye üzerinden Avrupa'ya taşıyan TürkAkım Hattı (2020 yılında açılmıştır) üzerinde anlaşmaya varılmıştır. Kasım 2015'te Türkiye-Suriye sınırında bir Rus jetinin Türkiye tarafından düşürülmesi ise Türk-Rus ilişkilerini ciddi düzeyde sarsmıştır (Melamedov, 2018, s. 4). Bu kriz sonrasında Türkiye, NATO'nun Karadeniz'de güç artırmasına daha olumlu bir yaklaşım benimsemiştir. Söz konusu tutum, Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın sözlerine de yansımıştır. Erdoğan'ın ifadesi şu şekildedir (Kucera, 2016):

“Karadeniz’de koordinasyon ve iş birliğimizi artırmalıyız. Varşova’da 8-9 Temmuz’da yapılacak NATO zirvesinden somut sonuçlar çıkmasını umuyoruz... Karadeniz, bir istikrar denizine dönüştürülmelidir. NATO Genel Sekreteri’ne de söyledim, Karadeniz’de yoksunuz ve bu yüzden Karadeniz neredeyse bir Rus gölü hâline geldi. Karadeniz’e kıyıdaş ülkeler olarak üzerimize düşen görevi yerine getirmeliyiz. Eğer harekete geçmezsek tarih bizi affetmeyecektir.”

Türkiye, 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleşen darbe girişiminde, gergin ilişkilere sahip olduğu RF'den hızla destek alırken; Batılı müttefiklerinden ise umduğu güçlü desteği bulamamıştır (Usluer, 2016, s. 37-38). Bu husus da Türk-Rus ilişkilerini yeniden onarmaya başlamıştır. Türkiye, NATO müttefikleriyle sıklıkla güven problemi yaşamış ve güvenlik kaygılarının ortakları tarafından giderilmediğini düşünmüştür. Türkiye'nin terör örgütü olarak kabul ettiği yapıların [Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ), Kürdistan İşçi Partisi (PKK), Demokratik Birlik Partisi (PYD) ve onun silahlı kanadı Halk Koruma Birlikleri (YPG)] müttefiklerince desteklenmesi veya söz konusu yapılar karşısında Türkiye'nin yeterince desteklenmemesi, bu bağlamda bir örneği teşkil etmektedir. Zira Türkiye, ülke içerisi ve dışarısında terör örgütü olarak gördüğü yapılarla mücadele ederken, müttefikleri tarafından “yalnız bırakıldığına” inanmıştır (Dinçer vd., 2024; McConnel, 2023). Türkiye'nin müttefikleriyle arasındaki güvensizlik ve yakın çevresindeki güvenlik arayışı ise iki kutuplu Karadeniz Havzası'na dengeleme politikası olarak yansımıştır.

Bu başlık altında ele alınan süreç göz önüne alındığında, Karadeniz Havzası'nda güç dengesi sisteminin kurulamadığı söylenebilir. RF ile diğer beş kıyı devletinin maddi kapasitesi arasında belirgin bir farklılık vardır. Örnek olarak, havza ülkelerinin 2015 yılındaki Gayri Safi Yurtiçi Hasılası'na (GSYİH) ve yıllık askeri harcama düzeylerine bakılabilir. Söz konusu yıl, beş kıyı

devletinin toplam GSYİH'i 1,1 trilyon \$ seviyesinde (Türkiye'nin 864,3 milyar \$), RF'nin ise 1,3 trilyon \$ düzeyinde olduğu dikkat çekmektedir (World Bank, 2024). Aynı yıl, beş kıyı devletinin toplam askeri harcamasının, 21,9 milyar \$ (Türkiye'nin 15,6 milyar \$), RF'nin ise 66,4 milyar \$ olduğu göze çarpmaktadır (World Bank, 2024). Ne var ki bu beş kıyı ülkesinin tamamının ittifak olmadığını da ifade etmek gerekmektedir. Zira NATO çatısı altında müttefikliği bulunan kıyı devletleri yalnızca Türkiye, Bulgaristan ve Romanya'dır.

Türkiye'nin Türk Boğazları üzerindeki hâkimiyeti, askeri-ekonomik gücü, NATO müttefiki olması ve RF ile kurduğu stratejik ilişkileriyle Karadeniz Havzası'nın dengeleyici aktörü olduğu göze çarpmakta; Batı ittifakı ve RF'yi birbirine karşı dengelemeye çalıştığı dikkat çekmektedir. Türkiye, realist bir tutumla Batılı müttefiklerine güvenememektedir. Bu durum da Türkiye'nin RF'ye karşı, Karadeniz'de Türkiye aleyhine güç artırsa dahi, sert veya keskin bir politika izlemesinin önüne geçmektedir. Ne var ki Türkiye'nin bölgede, tamamıyla “müttefiklerine karşı” bir pozisyon almadığını da belirtmek gerekmektedir. Nitekim bu husus, 2019 yılında, dönemin Türkiye Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'nun bir söyleminde de yer bulmuştur. Söz konusu ifade, şu şekildedir (Yılmaz, 2019):

“Biz bir NATO üyesiyiz ve NATO'nun aldığı kararları da destekliyoruz ve katkı da sağlıyoruz. Biz Karadeniz'in gerginlikler denizi olmasını istemiyoruz. Tam tersi barışın, huzurun ve istikrarın olduğu bir deniz olmasını istiyoruz.”

Türkiye, ulusal güvenlik konusunda, realizmde vurgulanan devletin kendi kendine yetme-güvenme ilkesinin öneminin farkında olsa da Karadeniz'deki istikrar hedefi için özellikle bölgesel iş birliğini öne çıkarmaktadır. Bu bağlamda Türkiye, kıyı ülkelerinin içerisinde yer aldığı ekonomik-ticari ve güvenlik odaklı oluşumlar [Karadeniz Ekonomik İş Birliği Örgütü (KEİ), Karadeniz Deniz İş Birliği Görev Grubu (BLACKSEAFOR) ve Karadeniz Uyum Harekâtı (BLACKSEAFOR Harmony) gibi] aracılığıyla iş birliği geliştirilmesini önemsemektedir (Bayram & Tüfekçi, 2018, s. 12). Başka bir deyişle Türkiye'nin özellikle havzadaki “istikrar” söz konusu olduğunda temel anlayışının, “bölgesel bir kendi kendine yetme” olduğu söylenebilir. Bu ifadeyle işaret edilmek istenen husus, eğer bölgedeki sorunlar ortadan kaldırılacaksa problemler daha fazla derinleşmeden konunun kıyı ülkelerinin iş birliğiyle çözülmesidir. Zira Türkiye, sorunlar derinleşirse Karadeniz'e kıyısı olmayan bölgedışı aktörlerin de (özellikle ABD gibi) havzada güç artıracılabileceğini öngörebilmektedir.

Özetle Türkiye, Karadeniz Havzası'nın tamamıyla NATO veya RF hegemonyasına girmesini tercih etmemektedir. Bu kapsamda havzada, savunmacı realist bir anlayışla ve statükocu eğilimle hareket eden Türkiye'nin, güç peşinde koşmadığı, daha çok güvenlik arayışında

olduğu söylenebilir. Bu başlık altında, milenyum sonrası dönemde Türkiye'nin Karadeniz Havzası'ndaki tutumu, 2022 yılına kadar ele alınmıştır. Türkiye'nin, RF-Ukrayna Savaşı'yla başlayan süreçteki anlayışı ise bir sonraki başlıkta değerlendirilecektir.

4. RUSYA-UKRAYNA SAVAŞI'NDA TÜRKİYE'NİN TUTUMU

Kırım'ın ilhakının ardından Mayıs 2014'te, Ukrayna'nın doğusunda yer alan ve RF ile bütünleşmek isteyen Donetsk ve Luhansk'taki ayrılıkçılar da bağımsızlığını ilan etmiştir. Bu dönemle beraber Ukrayna ordusu ile ayrılıkçılar arasında, günümüze kadar sürecektir olan çatışmalar başlamıştır. Ukrayna'daki çatışmaları sona erdirmek için Almanya ve Fransa'nın arabuluculuğunda, RF ve Ukrayna ile Minsk görüşmeleri gerçekleştirilse de bu hedefte tam anlamıyla başarılı olunamamıştır. Nitekim 21 Şubat 2022'de RF, Donetsk ve Luhansk'ın bağımsızlığını tanıdığını ilan etmiş ve 24 Şubat tarihinde Ukrayna'yı birçok cepheden işgale girişmiştir (Umland & Essen, 2022, s. 7).

Nisan 2022'den itibaren harekâtını Ukrayna'nın doğusu ve güneyine odaklayan RF, Donbass Bölgesi'nden Kırım'a uzanan hattı ele geçirmeye çalışmıştır. Keza RF, bu hedefinde büyük ölçüde başarılı olmuş; Eylül 2022'de söz konusu hat üzerindeki dört bölgeyi (Herson, Zaporijya, Donetsk ve Luhansk) ilhak etmiştir (Sauer & Harding, 2022). Öte yandan ABD ve AB ise savaş sürecinde, RF'ye yaptırımlar¹⁰ uygulamış; Ukrayna'ya ciddi ekonomik ve askeri yardım¹¹ sağlamıştır. Batı ittifakı ile RF arasındaki mücadelenin bir merkezi hâline gelen RF-Ukrayna Savaşı, Şubat 2025 itibariyle hâlen devam etmekte olsa da ABD, RF ve Ukrayna yönetimlerinden savaşın sona erdirilmesine yönelik verilen mesajlar yoğunlaşmıştır (d'Istria, 2025).

Realist perspektiften RF-Ukrayna Savaşı'na bakıldığında, mevcut çatışma, Batı ittifakı ile RF'nin Karadeniz Havzası'ndaki rekabetinin bir sonucu olarak görülebilir. Zira bu iki kutup arasında, bölgede, milenyum sonrası dönemde, çoğunlukla derinleşen bir güvenlik ikilemi ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla 2022 yılında başlayan savaşın başlıca sorumlusu her ne kadar RF olsa da çatışmanın yalnızca bu aktörün saldırganlığından kaynaklandığını öne sürmek pek doğru bir yaklaşım olmayabilir. Saldırgan realizmin öncülerinden olan John Mearsheimer'in savaşın nedeni hakkındaki düşüncesine de bu bağlamda yer verilebilir. Mearsheimer, savaş sırasında gerçekleştirdiği bir röportajda, “AB-NATO genişlemelerini” ve “Ukrayna'nın ABD

¹⁰ RF'ye uygulanan yaptırımlar ile ilgili bilgi için bkz. (Glenn, 2023).

¹¹ Ukrayna'ya sağlanan yardımlar konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. (Masters & Merrow, 2024).

yanlısı bir liberal demokrasiye dönüştürülmeye çalışılmasını'' savaşın nedeni olarak gördüğüne işaret etmiştir (Chotiner, 2022).

Türkiye, RF-Ukrayna Savaşı sürecinde “ne RF ne de Ukrayna'dan vazgeçeriz” hedefiyle¹² Batı, RF ve Ukrayna arasında dengelemeye başvurmuştur. Türkiye, bu kriz sürecinde de itidalli bir tutum benimseyerek; taraflar ile diyalog kurulması gerektiğini savunmuştur. Aynı zamanda Türkiye, Batılı müttefikleriyle Ukrayna'nın toprak bütünlüğü ve egemenliğini vurgulamış; RF'nin saldırısını eleştirmiştir (Euronews, 2022). RF-Ukrayna Savaşı, uluslararası alanda, Türkiye'nin jeopolitik ve stratejik önemini yeniden ortaya çıkarmış; nitekim uluslararası medyada, “Türkiye'nin arabulucu olup olamayacağı” gündeme gelmiştir (France 24, 2022).

Türkiye, savaş öncesi dönemde muhtemel çatışmayı önlemek adına taraflar arasında diplomatik girişimlerine hız kazandırsa da savaş engellenememiştir. Savaş sürecinde, Beyaz Rusya'daki 28 Şubat görüşmelerinden sonra müzakereler, Türkiye'ye taşınmıştır. Taraflar, Mart 2022'de iki kez Türkiye'de bir araya gelmiştir. 29 Mart İstanbul görüşmesinde, Ukrayna'nın ateşkes sağlanırsa garantörlük sistemi talep etmesi ve Türkiye'nin de bu sistem içerisinde garantör ülkelerden biri olmasını istemesi dikkat çekmiştir (Ali, 2022, s. 362). Garantörlük sistemi, “ateşkes sağlandıktan sonra” kurulabilmektedir. Bu sistemde soruna taraf ülkeler arasındaki güvensizliği gidermek için üçüncü taraf aktörler, “güvenlik garantileri” vermektedir. Türkiye ise Ukrayna'nın garantörlük talebine olumlu ancak itidalli yaklaşmış; “verilecek garantinin ne olacağı belli olmadan garantörlüğün olmayacağına” vurgu yapmıştır (CNN Türk, 2022).

RF-Ukrayna Savaşı'nda henüz hayata geçmemiş bir sistem olan garantörlüğün, her ne kadar uluslararası ortamda devletlere “itibar-prestij” kazandırsa da garantör devletler açısından güvenlik sorunlarını da beraberinde getirebileceğini söylemek gerekmektedir. Nitekim anarşik uluslararası sistemde bir ülkenin, başka bir devlete güvenlik garantileri vermesi ve olası bir saldırı durumunda onu veya haklarını koruyacağını taahhüt etmesi, saldırgan devlet karşısında garantörün de güvenliğine bir tehdit oluşturabilir. Üçüncü bir tarafın zorunda kalmadığı hâlde garantör ülke olmasının, savunmacı realizmin “güvenlik” vurgusuna ters olduğu ileri

¹² Türkiye, 2014 sonrasında Ukrayna ile ilişkilerini hızla geliştirmiştir. 2022 başlarında Türkiye, bu ülke ile serbest ticaret anlaşmaları imzalamıştır. Ayrıca Ukrayna ile savunma alanındaki iş birliğini de güçlendiren Türkiye, Ukrayna'ya ihraç ettiği insansız hava araçlarının ortak üretimi konusunda bu ülkeyle anlaşmıştır (Daily Sabah, 2022). 2022 yılında, Türkiye-Ukrayna ticaret hacmi, 6,2 milyar \$ düzeyindedir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2024). Öte yandan Türkiye ile RF arasında, enerji alanında stratejik anlaşmalar bulunmaktadır. TürkAkım Projesi ve Akkuyu Nükleer Santrali bu bağlamda örnektir. Savunma alanında da Türkiye'nin RF'den S-400 hava savunma sistemi satın alması gibi önemli bir yakınlaşma yaşanmıştır. Türkiye ile RF'nin 2022 yılındaki ticaret hacmi 65 milyar \$ seviyesindeyken Türkiye, RF karşısında 49,7 milyar \$ ticaret açığı vermiştir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2024).

sürülebilir. Bir önceki paragrafta değinilmiş olan Türkiye'nin garantörlük konusundaki itidalli yaklaşımı da bu ülkenin savunmacı realist anlayışının bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

RF-Ukrayna Savaşı boyunca Türkiye, tarafların bir araya gelmesini kolaylaştırmaya ve çatışmayı sona erdirmek için arabuluculuk yapmaya çalışmıştır. Arabuluculuk, çatışan aktörler arasında anlaşmazlıkları gidermek amacıyla üçüncü bir tarafın müzakere ve pazarlık sürecine katılması olarak tanımlanabilir (M. E. Yılmaz, 2010, s. 133). Türkiye'nin uluslararası ortamda yükselen tahıl krizinde arabuluculuk yapması da bu çerçevede bir örneği teşkil etmektedir. RF-Ukrayna Savaşı, Karadeniz'den dünyaya yapılan tahıl ticaretini sekteye uğratmıştır. Temmuz 2022'de Türkiye ve Birleşmiş Milletler (BM) arabuluculuğunda RF ve Ukrayna arasında anlaşmaya varılmış; tahıl taşımacılığı için güvenli bir koridor oluşturulmuştur. “Karadeniz Tahıl Girişimi” olarak adlandırılan bu anlaşma, Temmuz 2023'te RF'nin çekilmesiyle sona ermiştir (United Nations, 2023).

Türkiye, 27 Şubat 2022 tarihinde, RF-Ukrayna çatışmasını, “savaş” olarak nitelemiş ve Montrö Boğazlar Sözleşmesi doğrultusunda Türk Boğazlarını savaştan devletlerin askeri gemilerine kapatmıştır (Reuters, 2022). Öte yandan Türkiye, Karadeniz'e kıyısı olmayan ülkelerin askeri gemilerinin geçişine de izin vermemiştir. Birleşik Krallık'ın Ukrayna'ya sattığı mayın avlama gemilerinin engellenmesi bu bağlamda bir örnektir (Dickson, 2024). Türkiye Milli Savunma Bakanı Yaşar Güler, Türkiye'nin bu yaklaşımını sürdüreceğini, “*Türkiye olarak Karadeniz'deki dengeyi sağlayan Montrö Boğazlar Sözleşmesi'ni dikkatle, sorumlu ve tarafsız bir biçimde uyguluyoruz ve uygulamakta da kararlıyız*” (Şimşek, 2024) sözleriyle vurgulamıştır. Özetle Türkiye, bölgede güvenlik peşinde koşarken, esasen havza ülkelerinin güvenliklerine de bir tehdit oluşmasının önüne geçmektedir.

Türkiye, müttefikleri Bulgaristan ve Romanya ile Ocak 2024'te Karadeniz Mayın Karşı Tedbir Görev Grubu Mutabakatı'nı (MCM BLACK SEA) imzalamıştır. Türkiye liderliğinde oluşturulan, “Üçlü Girişim” olarak da ifade edilen bu organizasyon “yalnızca imzacı üç NATO ülkesinin askeri gemilerini” kapsamakta; NATO ile iş birliği vurgulansa da diğer müttefiklerin askeri gemilerini içermemektedir (Le Monde, 2024). Üçlü Girişim, Türkiye'nin istikrar bağlamında “bölgenin kendi kendine yetmesi” anlayışına önemli bir örnektir. Türkiye, krizlerde havzadaki müttefikleriyle mücadele etmeyi önemsemekte; iş birliğini artırarak problemlerin büyümesinin önüne geçmeyi amaçlamaktadır. Aksi hâlde, bölgedeki krizler derinleştikçe NATO'nun havzaya daha fazla sirayet etme olasılığı da yükselmektedir. Bu bağlamda Türkiye, bölgesel iş birliğini artırarak hem havzada NATO'nun muhtemel artabilecek gücünün etkisini kırmak istemekte hem de RF karşısında bir denge oluşturmaya çalışmaktadır.

Ne var ki Türkiye'nin bölgedeki güvenlik ve istikrar arayışı çoğunlukla sağlanamamakta; Batı ittifakı-RF rekabeti bölgedeki krizleri körüklemektedir.

Sonuç olarak Türkiye'nin RF-Ukrayna Savaşı sürecinde de 2008 RF-Gürcistan Savaşı ve 2014 Kırım'ın ilhakı krizlerinde olduğu gibi ulusal ve bölgesel güvenliği merkeze alarak ihtiyatlı hareket ettiği ileri sürülebilir. Dolayısıyla 21. yüzyılda, Karadeniz Havzası'nda Türkiye'nin tutumuna bakıldığında, söz konusu ülkenin savunmacı realist anlayışının “süreklilik” arz ettiği söylenebilir.

5. SONUÇ

Milenyum sonrasında, Karadeniz Havzası'nda RF ile Batı ittifakı arasındaki karşılıklı güç artırımından doğan güvenlik ikilemi, bölgedeki istikrarsızlıkları ve çatışmaları tetiklemiştir. Böyle bir ortamda güvenlik ikileminin çatışmacı etkisini azaltabilecek aktörler ve girişimler önem kazanmıştır. Bu husus da havzada dengeleyici aktör rolü üstlenen Türkiye'yi öne çıkarmaktadır.

21. yüzyılda Karadeniz Havzası'nda Türkiye; jeopolitik konumu, Türk Boğazları üzerindeki hâkimiyeti, askeri-ekonomik gücü, NATO müttefiki olması ve RF ile kurduğu stratejik ilişkileriyle önemli bir devlettir. Milenyum sonrasında Türkiye, Karadeniz Havzası'ndaki gücünü bölgedeki dengeleri bozacak şekilde artırmamış; savunmacı realist bir anlayışla hareket etmiştir. Bu kapsamda bölge-dışı aktörlerin de (müttefiki dahi olsa) havzada güç artırmasını engellemeyi hedefleyen Türkiye, esasen bölgede “güvenlik” (hem ulusal hem bölgesel) peşinde koşmuş; havzanın iki kutbu olan Batı ittifakı ve RF arasında dengeleme politikası izlemeye çalışmıştır. Böylelikle Türkiye; Gürcistan ve Ukrayna'da meydana gelen krizlerde de görüldüğü üzere havzadaki güç dengesizliklerini engellemeye çabalayan önemli bir aktör hâline gelmiştir.

Türkiye, Karadeniz'in tamamıyla NATO ya da RF kontrolü altına girmesini istememektedir. Havzada, katı ittifaklara veya bloklaşmalara karşı bir tutum benimseyen Türkiye'nin, bölge güvenliği için daha çok kıyı ülkeleri arasında iş birliğini artıracak girişimleri/inisiyatifleri desteklediği görünmektedir. Çalışmada bu husus, Türkiye'nin “bölgenin kendi kendine yetmesini amaçlaması” olarak tasvir edilmiştir. Ne var ki Türkiye'nin havzadaki istikrar arzusu çoğunlukla gerçekleşmemekte, bölgede güç dengesi tam anlamıyla kurulamamaktadır.

Herhangi bir uluslararası ilişkiler teorisinden, disiplin içerisinde herhangi bir konuyu veya olayı tüm yönleriyle açıklamasını beklemek gerek teorilerin sınırlandırıcı çerçevesi gerekse de alanın dinamik yapısı dolayısıyla pek mümkün değildir. Ancak bu çalışmada da görülebileceği

üzere, savunmacı realizm, Türkiye'nin 21. yüzyıl Karadeniz Havzası'ndaki tutumunu anlama ve açıklama hususunda büyük ölçüde etkili bir perspektif sunmaktadır.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Etik komite onayı ve/veya yasal/özel izin gerektirmeyen bu çalışma, araştırma ve yayın etiğine uygundur.

Araştırmacının Katkı Oranı Beyanı

Yazar makalenin tek yazarı olduğu için katkı oranı %100'dür.

Araştırmacının Çıkar Çatışması Beyanı

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması yoktur.

KAYNAKÇA

- Açıkmeşe, S. A. (2014). Realist güvenlik çalışmaları. İçinde M. Aydın ve A. H. Atalay (Ed.), *Strateji ve güvenlik* (s. 84-101). Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Ali, M. (2022). The role of Türkiye in the Black Sea and the Russo-Ukrainian War: A short overview. *Journal of Liberty and International Affairs*, 8(3), 356-367. doi: 10.47305/JLIA2283356a%20
- Åslund, A. (2019). Western economic sanctions on Russia over Ukraine. 2014–2019, *CESifo Forum*, 20(4), 14-18.
- Balık, İ. (2019). Karadeniz'e kıyısı bulunan ülkelerin Karadeniz'deki balıkçılık yetki alanları ve balıkçılık faaliyetleri. *Acta Aquatica Turcica*, 15(2), 117-125. doi: 10.22392/actaquatr.577155
- Bayram, D. Ç. & Tüfekçi, Ö. (2018). Turkey's Black Sea vision and its dynamics. *Karadeniz Araştırmaları*, 15(57), 1-16.
- Carr, E. H. (1946). *The twenty year's crisis, 1919-1939: An introduction to the study of international relations*. Macmillan & Co. Ltd.
- Chotiner, I. (2022, March 1). *Why John Mearsheimer blames the US for the crisis in Ukraine*. The New Yorker. Retrieved October 18, 2024, from <https://www.newyorker.com/news/q-and-a/why-john-mearsheimer-blames-the-us-for-the-crisis-in-ukraine/>
- CNN Türk. (2022, 21 Nisan). *Türkiye Ukrayna'da garantör olacak mı?*. 18 Ekim 2024 tarihinde <https://www.cnnturk.com/video/turkiye/turkiye-ukraynada-garantor-olacak-mi-1785716/> adresinden erişilmiştir.
- Convention Regarding the Regime of the Straits. (1936). <https://treaties.fcdo.gov.uk/data/Library2/pdf/1937-TS0030.pdf>

- Cornell, S. E. (2008). War in Georgia, jitters all around. *Current History*, 107(711), 307-314. doi: 10.1525/curh.2008.107.711.307
- Çulha, E. (2016). Türk-Rus ilişkilerinin kronolojisi (1991-2017). *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 287-298.
- Daily Sabah. (2022, February 3). *Turkey, Ukraine ink FTA deal, agree on battle-tested drone production*. Retrieved October 18, 2024, from <https://www.dailysabah.com/business/economy/turkey-ukraine-ink-fta-deal-agree-on-battle-tested-drone-production/>
- Dickson, A. (2024, January 2). *Turkey says UK minehunters can't be sent to Ukraine*. Politico. Retrieved October 24, 2024, from <https://www.politico.eu/article/turkey-uk-ships-cannot-be-sent-ukraine-while-war-on-nato/>
- d'Istria, T. (2025, February 13). *A weakened Zelensky acknowledges opening of peace negotiations*. Le Monde. Retrieved February 13, 2025, from https://www.lemonde.fr/en/international/article/2025/02/13/a-weakened-zelensky-acknowledges-opening-of-peace-negotiations_6738113_4.html
- Dinçer, S. D., Çeliker, G., Efesoy, C. ve Altun, T. (2024, 13 Mart). *Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Keçeli: ABD'ye PKK/YPG ve FETÖ ile ilgili beklentilerimizi net bir şekilde ilettik*. AA. 4 Ekim 2024 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/disisleri-bakanligi-sozcusu-keceli-abdye-pkk-ypg-ve-feto-ile-ilgili-beklentilerimizi-net-bir-sekilde-ilettilik/3163415/> adresinden erişilmiştir.
- Euronews. (2022, 24 Şubat). *Türkiye: Rusya, Ukrayna'ya yönelik saldırısıyla uluslararası hukuku ihlal etti*. 18 Ekim 2024 tarihinde <https://tr.euronews.com/2022/02/24/turkiye-rusya-ukrayna-ya-yonelik-sald-r-s-yla-uluslarar-as-hukuku-ihlal-etti/> adresinden erişilmiştir.
- France 24. (2022). *Erdogan emerges a key mediator in Ukraine War*. Retrieved October 18, 2024, from <https://www.france24.com/en/live-news/20220922-erdogan-emerges-a-key-mediator-in-ukraine-war/>
- Glaser, C. L. (1994-1995). Realists as optimists: Cooperation as self-help. *International Security*, 19(3), 50-90. doi: 10.2307/2539079
- Glenn, C. (2023). Lessons in sanctions-proofing from Russia. *The Washington Quarterly*, 46(1), 105-120. doi: 10.1080/0163660X.2023.2188829
- Herz, J. H. (1950). Idealist internationalism and the security dilemma. *World Politics*, 2(2), 157-180. doi: 10.2307/2009187
- Korab-Karpowicz, W. J. (2017). Political realism in international relations. In N. Zalta (Ed.), *Stanford encyclopedia of philosophy*. The Metaphysics Research Lab.
- Köroğlu, N. Ö. & Satymova, S. (2022). Ukrayna kimlik inşasında Polonya etkisi ve günümüze yansımaları. *Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(3), 1025-1037. doi: 10.11616/asbi.1097048

- Kucera, J. (2016, May 12). *Erdogan, in plea to NATO, says Black Sea has become 'Russian lake'*. Eurasianet. Retrieved October 1, 2024, from <https://eurasianet.org/erdogan-plea-nato-says-black-sea-has-become-russian-lake/>
- Le Monde. (2024, January 11). *Turkey, Bulgaria, Romania sign Black Sea demining deal*. Retrieved October 24, 2024, from https://www.lemonde.fr/en/international/article/2024/01/11/turkey-bulgaria-romania-sign-black-sea-demining-deal_6423564_4.html
- Lutsevych, O. (2013). *How to finish a revolution: Civil society and democracy in Georgia, Moldova and Ukraine*. Chatham House. https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/Russia%20and%20Eurasia/0113bp_lutsevych.pdf
- Masters, J. & Merrow, W. (2024, September 27). *How much U.S. aid is going to Ukraine?*. CFR. Retrieved October 16, 2024, from <https://www.cfr.org/article/how-much-us-aid-going-ukraine/>
- McConnel, A. (2023, August 14). *Would US extradite members of FETO terrorist organization?*. AA. Retrieved October 4, 2024, from <https://www.aa.com.tr/en/analysis/opinion-would-us-extradite-members-of-feto-terrorist-organization/2967420/>
- Mearsheimer, J. J. (2001). *The tragedy of great power politics*. W. W. Norton & Company.
- NATO. (2022). *North Atlantic Cooperation Council (1991-1997)*. Retrieved September 15, 2024, from https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_69344.htm/
- Melamedov, G. (2018). Russia's entrenchment in Syria. *Middle East Quarterly*, 25(1), 1-9.
- Özersay, K. (2013). Boğazlar konusu. İçinde B. Oran (Ed.), *Türk dış politikası: Kurtuluş Savaşından bugüne olgular, belgeler, yorumlar-Cilt III* (s. 819-823). İletişim Yayınları.
- Presidency of the Republic of Türkiye. (2014). *NATO 2014*. 30 Eylül 2024 tarihinde <https://www.tccb.gov.tr/en/exclusive/nato2014/summit/> adresinden erişilmiştir.
- Reuters. (2022, February 28). *Turkey to implement pact limiting Russian warships to Black Sea*. Retrieved October 24, 2024, from <https://www.reuters.com/world/middle-east/turkey-implement-international-pact-access-shipping-straits-due-ukraine-war-2022-02-27/>
- Sauer, H. & Harding, L. (2022, September 30). *Putin annexes four regions of Ukraine in major escalation of Russia's war*. The Guardian. Retrieved October 16, 2024, from <https://www.theguardian.com/world/2022/sep/30/putin-russia-war-annexes-ukraine-regions/>
- Spindler, M. (2013). *International relations: A self-Study guide to theory*. Barbara Budrich Publishers.
- Sullivan, B. (2022, February 24). *Russia's at war with Ukraine. Here's how we got here*. NPR. Retrieved September 21, 2024, from <https://www.npr.org/2022/02/12/1080205477/history-ukraine-russia/>

- Şimşek, U. (2024, 3 Ocak). *Milli Savunma Bakanı Güler: Karadeniz Tahıl Anlaşması'nın yeniden aktif hale gelmesi için girişimlerimizi sürdürüyoruz*. AA. 24 Ekim 2024 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/politika/milli-savunma-bakani-guler-karadeniz-tahil-anlasmasin-in-yeniden-aktif-hale-gelmesi-icin-girisimlerimizi-surduruyoruz/3099498/> adresinden erişilmiştir.
- The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation. (2008, June 30). *Russian MFA Spokesman Andrei Nesterenko interview with RIA Novosti in connection with upcoming visit of Russian Minister of Foreign Affairs Sergey Lavrov to Turkey*. Retrieved September 21, 2024, from https://archive.mid.ru/en/web/guest/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/332358/
- Thucydides. (1950). *History of the Peloponnesian War* (Çev. R. Crawley). E. P. Dutton Company.
- Torun, B. A. (2024). Uyrukları yurt dışında koruma kavramı bağlamında Rusya Federasyonu'nun Güney Osetya müdahalesi. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(28), 1125-1148. doi: 10.53092/duibfd.1494436
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (2008, 2 Eylül). *Sayın bakanımız ile RF Dışişleri Bakanı Sergei Lavrov'un ortak basın toplantısı*. 17 Eylül 2024 tarihinde https://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimiz-ile-rf-disisleri-bakani-sergei-lavrov_un-ortak-basin-toplantisi_-2-eylul-2008_-istanbul.tr.mfa adresinden erişilmiştir.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2024). 21 Eylül 2024 tarihinde <https://biruni.tuik.gov.tr/disticaretapp/menu.zul> adresinden erişilmiştir.
- Tüysüzöğlu, G. (2013). Çok kutupluluk tartışmaları ve Karadeniz Havzası'nın bölgesel görünümü. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8(3), 241-273.
- Umland, A. & Essen, H. V. (2022). *Russia's dictated non-peace for Ukraine in 2014-2022: Why the Minsk Agreements were doomed from the start and what lessons they reach*. SCREEUS. <https://www.ui.se/globalassets/ui.se-eng/publications/sceeuus/russias-dictated-non-peace-for-ukraine-20142022.pdf/>
- United Nations. (2023, 14 November). *The Black Sea Grain Initiative: What was achieved? Why was it important?*. Retrieved October 21, 2024, from <https://www.un.org/en/black-sea-grain-initiative/achievements/>
- Usluer, A. S. (2016). The July 15 failed coup attempt and its implications for Turkish foreign policy. *Bilig*, 79, 23-44.
- Walt, S. M. (1987). *The origins of alliances*. Cornell University Press.
- Waltz, K. N. (1979). *Theory of international politics*. Addison-Wesley Publishing Company.
- Wilson, P. (1998). The myth of the 'First Great Debate'. *Review of International Studies*, 24(5), 1-16. doi: 10.1017/S0260210598000011
- World Bank. (2024). *World development indicators*. Retrieved October 10, 2024, from <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators/>

- Yılmaz, M. E. (2010). Mediating international conflicts. *Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 132-151.
- Yılmaz, T. (2019, 1 Şubat). *Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu: Karadeniz'in gerginlikler denizi olmasını istemiyoruz.* AA. 10 Ekim 2024 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/disisleri-bakani-mevlut-cavusoglu-karadenizin-gerginlikler-denizi-olmasini-istemiyoruz/1381260/> adresinden erişilmiştir.